

Richard Sobotka

TENKRÁT V PĚTAČTYŘICÁTÉM

Obrázky z osvobození
Rožnova pod Radhoštěm
ve dnech 4.- 6. 5. 1945
ve vzpomínkách pamětníků

2015

*Tato publikace vychází
u příležitosti 70. výročí osvobození
města Rožnova pod Radhoštěm
od nacistické okupace
a jako upomínka oběti těch dnů.*

*Titulní strana: Pohled na město Rožnov
pod Radhoštěm kolem roku 1924.*

Richard Sobotka

TENKRÁT V PĚTAČTYŘICÁTÉM

Obrázky z osvobození
Rožnova pod Radhoštěm
ve dnech 4.- 6. 5. 1945
ve vzpomínkách pamětníků

2015

*Žádná část historie, země, nebo
i města, ať radostná či bolestná,
by neměla být zapomenuta.
Je poučením pro současníky
i pro budoucí generace.*

Vyšlo v rámci projektu tvůrčí skupiny
seniorů „Město v mé paměti“
při Městské knihovně
v Rožnově pod Radhoštěm.

Vychází pod záštitou Obce spisovatelů
Praha.

Poslední týdny druhé světové války

Vojenská situace na východní frontě byla počátkem roku 1945 pro německá vojska kritická. 1. ukrajinský front rychle postupoval polskými rovinami na západ, směr Berlín. Obdobná situace nastala jižně, kde maďarskými nížinami postupoval 2. ukrajinský front ve směru na Vídeň a Brno.

Po skončení karpatsko-dukelské operace postupovala vojska 4. ukrajinského frontu dvěma proudy po severní a jižní straně Karpat. Jeho součástí byl i 1. Čs. armádní sbor. Rychlému postupu Rudoarmějcům i Čechoslovákům bránil hornatý terén Karpat, který poskytoval ustupujícím německým vojskům množství opěrných bodů pro účinnou obranu.

Cílem severního křídla Rudé armády byla Ostrava. Její dobytí znamenalo otevřenou cestu na západ polskými rovinami i širokým údolím Moravské brány, kudy procházely všechny důležité silnice a železnice i říční toky, což usnadňovalo rychlý pohyb vojsk, jejich doplňování bojovými jednotkami, zbraněmi i plynulé zásobování. Proto měli Němci na přímý Hitlerův rozkaz udržet průmyslovou Ostravu stůj co stůj.

Ostravská operace trvala 57 dnů.

Ostrava byla osvobozena 30. dubna 1945.

Po pádu Ostravy byly severní ústupové cesty pro německou armádu uzavřeny. Poslední možností zůstaly trasy jižně přes Frenštát pod Radhoštěm, Nový Jičín, Rožnov pod Radhoštěm a Valašské Meziříčí ve směru na Hranice a Olomouc. Tuto ústupovou cestu bylo potřeba udržet co nejdéle.

Vojáci Rudé armády 4. ukrajinského frontu postupovali obtížným horským terénem Moravskoslezských Beskyd. S využitím přírodních překážek je bylo třeba na nějaký čas zdržet, aby hlavní německé síly stačily ustoupit a nedostaly se v oblasti Olomouce do kleští rychle postupujících armád 1. a 2. ukrajinského frontu. Proto musely zůstat ústupové cesty přes Nový Jičín, Frenštát a Rožnov po nějaký čas v německých rukou.

V Rožnově pod Radhoštěm, strategicky bezvýznamném městě, se předpokládal hladký přechod fronty. Situace se však dramaticky změnila po osvobození Ostravy Rudou armádou. Až dosud poklidné lázeňské městečko se tak stalo na několik desítek hodin pro ustupující Němce důležitým opěrným bodem - a pro postupující Rudou armádu 4. ukrajinského frontu nečekanou překážkou.

Před úderem

Poslední dny války nezaznamenal Rožnov pod Radhoštěm, kromě zvýšeného pohybu ustupujících vojsk, nic mimořádného. Nebyla vyhlášena ani žádná zvláštní opatření. Dokonce pobýbali ve zdejším městečku letní hosté na ozdravném lázeňském pobytu. Mimo oficiální zprávy se mezi českým obyvatelstvem vědělo, že konec války je na spadnutí.

Vzpomíná paní Jindřiška Deáková: *„Už před válkou koupili rodiče v Rožnově pod Radhoštěm v Palackého ulici dům č. 484. Provozovali ho jako penzion, ale po obsazení pohraničí Němci v něm byli ubytováni utečenci.“*

Vzpomíná paní Marie Brandstetrová: *„Vzdálena od města žila kolonie Bučiska svým samostatným životem. Šlo o nájemné bydlení pro penzionované úředníky Vítkovických železáren. Urbanistický návrh výstavby této kolonie v lázeňském městečku Rožnově byl svěřen architektu Janu Kotěrovi (1871–1923), vůdčí osobnosti české architektury prvních desetiletí 20. století. Významným momentem pro určitou svébytnost tohoto koutu Rožnova byla nejen vzdálenost od náměstí, svou roli hrálo zejména to, že na Bučiskách žili staří lidé, pocházející z jiného regionu a ponejvíce německé národnosti, kteří ani neměli zájem s místními obyvateli se sblížit. V roce 1934 žily na Bučiskách v tehdy deseti domcích jen čtyři české rodiny.“*

Soužití národností na Bučiskách, kde vedle Němců žily před druhou světovou válkou rodiny české i jedna rodina polská, bylo celkem poklidné až do vyhlášení Protektorátu. Pak už byly výhrůžky českým sviním na denním pořádku. V přidělovém hospodářství byli občané německé národnosti výrazně zvýhodněni. K nelibosti českých rodin se některé německé rodiny přátelily s důstojníky německé armády, usídlenými v tom čase v hotelu Radhošť. V sousední budově lesního úřadu byla tehdy německá škola a jeden z jejích učitelů rovněž bydlel na Bučiskách. Směrovka Deutsche Siedlung, umístěná při východu z parku, naváděla návštěvníky na Bučiska po Dolním nábreží.“

Vzpomíná paní Jindřiška Deáková: *„Za války měl v našem domě ordinaci praktický lékař MUDr. Frydrych. Byl to obětavý a výborný člověk, zachránil spoustu lidí od nasazení na nucené práce v Německu, pomáhal také partyzánům. Na podzim roku 1944 přijela do Rožnova jednotka SS. Měli i vycvičené psy, které používali v horách k vypátrání chlapců, kteří nenastoupili na nucené práce, a také*

partyzánů.

Vzpomínám, že jednou k večeru jsem byla s maminkou na náměstí a najednou do nás vrazil muž na útěku, běželi za ním dva němečtí vojáci. Muž prchal k Sokolovně, pak běžel korytem Hážovky. Tam ho Němci dostihli a zastřelili.

Ta válka byla nesmírně krutá. Když se válečná fronta blížila k Rožnovu, postavil oficír zablácené a vyčerpané vojáky do řady, házeli mincí, kdo z nich půjde do služby ke kulometnému hnízdu u křížku nad Záhumením. Ti vojáci věděli, že se blíží konec války. Vylonsovali si osud, vlastně byli odsouzeni k smrti.

V posledních dnech války zřídili Němci v našem domě lazaret. Německý lékař ošetřoval zraněné vojáky, řezal ruce a nohy, které nešlo zachránit. Tatínek pak odvážel plnou popelnici lidských končetin na hřbitov, kde je s hrobníkem pohřbili. Německý lékař, slušný člověk, neunesl tíhu války, noc před posledním transportem z města se v ordinaci zastřelil.“

V pátek 4. května 1945 obklopovaly město rozkvetlé louky. Nebýt války, představoval by pohled na Rožnov idylický obrázek májových dnů.

Pro obyvatele Rožnova pod Radhoštěm ubíhal téměř běžný den. Na Městském úřadě se normálně pracovalo. Lidé chodili na nákupy, zvědavě pozorovali skupiny německých vojáků na náměstí a v přilehlých ulicích.

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: „V pátek dopoledne 4. května se vydávaly potravinové lístky.“

Nikomu nepřipadalo zvláštní, že je ve městě velká koncentrace německých vojáků. Všichni věděli, že německá armáda ustupuje. Ve Stodolové (dnes Pionýrské) ulici stál trén - vojenský zásobovací oddíl. Auta naložena municí doprovázeli je maďarští vojáci. Čekali už jen na dodávku chleba, hned pak že vyrazí směrem na Valašské Meziříčí.

Jen málokdo si všiml, že jsou před Zemědělskou školou zakopaná v palebné pozici německá děla.

Nikdo z civilních obyvatel města nevěděl, jak daleko fronta v té chvíli je. Žádný netušil, že už se na návrších v okolí města nacházely první průzkumné hlídky Rudé armády.

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: „Nikom z Městského úřadu nestálo zato ohlásit, že se blíží fronta.“

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: „Starostou Rožnova byl ve válku Němec Robek. Nevládl v těch dnech situaci, nikoho před možným útokem nevaroval. Lidé nic netušili, chodili po městě, zařizovali své záležitosti.“

Vzpomíná paní Jindřiška Deáková: „Ještě ve chvíli, kdy se fronta blížila, běželi lidé do města nakoupit si potraviny.“

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: „Obchodníci

chtěli ještě před příchodem fronty zabednit výlohy. Všude se pracovalo.“

Vzpomíná paní Marie Brandstetrová: *„Svědectví o posledních týdnech války v kolonii Bučiska se liší. Jedni tvrdí, že vítkovičtí Němci měli od přátel důstojníků spolehlivé informace o postupu fronty, už v dubnu opustili svoje byty a ve Valašském Meziříčí nastoupili do zvláštního vlaku, který je odvezl někam ke Karlovým Varům.“*

Němci měli příkaz zdržet Rusy v oblasti Rožnova co nejdéle, aby zůstala volná křižovatka u Eroplánu a ustupující armáda se dostala do Valašského Meziříčí.

Úder

V pátek 4. května 1945 byla v dopoledních hodinách scéna pro drama následujících několik desítek hodin připravena.

Obyvatelé města očekávali, že Němci město vyklidí a vzápětí napochodují mezi domy a na náměstí vojska osvoboditelů.

Rusové byli blízko, kde přesně, to nikdo nevěděl.

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: *„To se stalo ještě před polednem. Najednou se ozvalo bušení koňských kopyt. Otec vyběhl ven, co se to děje. Nádražní ulicí doslova letěl na koni ruský průzkumník. Pelerína za ním vlála. Na dolním mostě se vytočil a tryskem ujížděl zpět přes náměstí. Překvapení bylo takové, že po něm vojáci ani nestačili vystřelit.“*

Rusové už tou dobou měli na Hutisku připravena děla v palebném postavení. Po průzkumníkově hlášení je zaměřili. Prvý výstřel zahřměl v 11.30 hodin.

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: *„Hned první výstřel zasáhl vozy s municí a vojáky ve Stodolové ulici a v dolním parku. Všechno bylo naráz v ohni.“*

Dělostřeleckých výstřelů nebylo mnoho. Jeden granát dopadl do prostoru textilní továrny, další před místní hřbitov, jeden na střechu místního kostela. Granátem byl také zasažen hotel Radhošť na náměstí, který pak zcela vyhořel. Poškozena byla Fassmannova papírna. Další granát explodoval před Lázeňským domem. A jiný na nedaleké křižovatce. Na povozy s municí ve Stodolové ulici dopadl údajně pouze jediný dělostřelecký granát.

Vzpomíná paní Jindřiška Deáková: *„Když vystřelili Rusové z Hutiska první zaměřovací salvu z děl, zvědavá pětiletá Růženka z našeho sousedství seděla na plotě dvorku. Granát vybuchl na poli, kde dnes stojí evangelický kostelíček. Střepina se jí dostala do úst a roztrhla jí tkáň až ke kořenu nosu. MUDr. Frydrych jí ránu sešil tak dobře, že vůbec nic*

nebylo vidět.“

Po zásahu munice ve Stodolové ulici okamžitě začala přepravovaná munice explodovat.

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: *„Vybuchující granáty se rozletěly do všech stran a padaly zpět na město.“*

Vzpomíná paní Jindřiška Deáková: *„Tou dobou tatínek štípal na dvoře dřevo a náš nájemník pan O. Zahradník šel s aktovkou, kde měl 80 000,- Kč do spořitelny. Běžel Čechovou ulicí. Před domem Rozkových vybuchl granát. Šrapnel mu utrl hlavu. Pak nikdo nevěděl, kdo to je, až náš tatínek ho poznal podle oblečení. Aktovka s penězi se nenašla, snad ji hodil do strouhy a voda ji odnesla, nebo ji někdo vzal, to už se nikdy nedozvíme.“*

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: *„Žár z hořící munice byl obrovský. Lípa na okraji parku hořela od vrcholu koruny a nebylo možné ji uhasit. Všude mrtví vojáci. Jeden maďarský voják, ještě mladý chlapec, zasažený střelou, možná i hořel, přiběhl k našemu domu, zavěsil se do okna loktem přes rozbité sklo na přičku, nařikal: Joj, mama... Bylo to strašné. Leželi jsme na podlaze. Pořád jsme ho slyšeli. Až konečně přestal naříkat.“*

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: *„Granáty z muniční kolony dopadaly na různá místa, vybuchovaly. A zabíjely. Pan Stříž se slečnou Dražou Bradáčovou chtěli na poslední chvíli stěhovat na platoňáčku psací stroje a zařízení kanceláře Lázeňského domu. O tom jak málo se nadáli nějakého neštěstí svědčí i to, že na vozík posadili zahradníkovu tříletou dcerku Věrušku. Tam před vchodem do Lázeňského domu je zastihla smrt. To byli tři mrtví. Jiní, tajemník města spolu s dalšími muži zemřeli nedaleko na křižovatce, kde právě spolu rokovali o poválečném uspořádání města. Pan Zahradník padl v Čechově ulici cestou do své pletárny. Mladý Trčka zahynul, když na náměstí bednil u Kristků výlohu obchodu.“*

Vzpomíná paní Jindřiška Deáková: *„Dělostřelci stříleli přesně, takže nadělali málo škod na budovách. Granáty padaly na volné prostranství. První z nich do nákladňáků vojenského zásobovacího trénu u parku vedle povoznictví Jahnů, kde měli Němci municí. V naši ulici vyhořeli Jurajdovi, kteří měli domek pod Jaroňkovým muzeem.“*

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: *„Náš dům sklep neměl. Přes dvůr jsme se dostali do sklepa k sousedům Solanským. S námi i čeští četníci, měli svou četnickou stanici v našem domě v horním patře. Munice na zasažených vozech stále explodovala, ale neměla už takovou razanci, takže jsme se domnívali, že jde o pouliční boje.“*

Dělostřelba a explodující munice, to byla první fáze boje o Rožnov.

Tragédie Horní ulice

Boje se rozhořely vzápětí po explozi muniční kolony a trvaly celé páteční odpoledne a také po celou sobotu 5. května.

Vzpomíná paní Marie Šabacká: „Ještě než vypukly v Rožnově boje, obsadili náš dům v Zátiší ruští vojáci. Řekli, ať všechny cennější věci schováme. Ať se ukryjeme ve sklepě, ten že nás ochrání. Ve sklepě našeho domu v Zátiší jsme tak prožili následující tři dny. Dcera Svatava měla roční dcerku, mléko jsme jí ohřívaly na svíče.“

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: „Jako první začalo v pátek dopoledne hořet v Horní ulici stavení řezníka Franty Majera. Lidé se v prvé chvíli ještě snažili požár uhasit, ale brzy hořela další stavení a pak už celá ulice.“

Vzpomíná paní Marie Šabacká: „U nás v Zátiší postavili Rusové děla a odstřelovali město.“

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: „Vyhlížela jsem do ulice z okna našeho domu. Vůbec jsem si neuvědomovala vážnost situace. Z restaurace Hostýnek vždycky vykoukli Němci, hodili granát a stáhli se. Jiní Němci stáli v Hážovce s připravenými panzerfausty. Na Láni štěkal německý kulomet. Pak už to byl boj o každý dům.

Němci se urputně bránili, pálili po všem co se hnulo, házeli zápalné granáty. Rusové takový odpor nečekali. Údajně dávali městu snad jen půl hodiny, jinak že je srovnají se zemí.

Také náš dům hořel. Utíkali jsme do vedlejší chalupy. Němci slyšeli hluk, hodili granát - maminku zabili. Zůstala ležet na dvoře.“

Vzpomíná pan Emil Pjatkan: „Ulice k Zátiší měla kamennou podezdívku. Ležel tam za ní německý voják, těžkým kulometem držel v šachu celou Horní ulici až po Harcovnu. Dvě odvážné vojačky Rusačky se probrodily Hážovkou a palbou ze samopalů jej doslova rozstřílely.“

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: „To už byla Horní ulice jedna pochodeň. Až na několik domů zůstala zcela zničena. Domy zapalovaly nejen střely, ale také ustupující Němci, aby pod clonou kouře snadněji vyklidili prostor. U zděných stavení shořely střechy. Z dřevěných domů zůstaly jen zděné části v blízkosti topenišť a komíny. Byly to hrozné události. Ani po těch letech se ještě nemohu ze všeho vzpamatovat.“

Vzpomíná paní Marie Šabacká: „Od našeho domu pálili Rusové z děl také na Meziříčí. Hořelo tam nádraží, domy. Neměli jsme žádné zprávy, jak to tam vypadá, nevěděli jsme co je s manželem od Svatavy, který byl právě v ty

bouřlivé dny v Meziříčí. Teprve až se fronta přehnala, pak jsme se všichni šťastně shledali.“

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: *„V sobotu večer střelba utichla. Němci se stáhli. Krátce na to jsme měli u nás Rusy.“*

V Horní ulici byla zničena budova Kramolišova železářství. Zcela zničena byla zájezdní hospoda Hostýnek, jejím posledním nájemcem byl pan Škarka, bratr zahradníka Škarky. Kousek dál shořel dům barvíře pana Černocha. Na břehu Hážovky zůstaly zbytky domu Rudolfa Majera. Z obytných budov Kantorkova stolařství trčel k obloze jen komín. Za mostkem přes Hážovku byl vypálený domek pana Dominika Táborského, malíře pokojů. Kousek dál zničený dům řezníka pana Majera.

Zatím co většina zděných domů byla zničena, některé nízké dřevěné domky zůstaly válečnou smrští jako zázrakem nepoškozeny.

Tak pozvolna končila sobota 5. května 1945.

Drama dolního mostu

Nedělní ráno 6. května 1945 se ještě nestačilo rozednít, avšak válečné události pokračovaly.

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: *„Pořád ještě jsme byli ukryti ve sklepě u Solanských. Byla noc, vlastně už neděle časně ráno. Spali jsme. Najednou hrozná exploze.“*

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: *„Pozdě v noci za posledními ustupujícími vojáky vyhodili Němci do povětří dolní most.“*

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: *„Otřes i na tu vzdálenost byl tak silný, že vápno ze stěn se v ten moment rozptýlilo po celém sklepě. Neviděli jsme jeden na druhého. Zkušený četník pan Procházka řekl, že to muselo být cosi velkého, určitě dolní most. Nemýlil se. Řekli jsme si: chválabohu, když za sebou vyhazují mosty, pak už odjeli i poslední Němci. Až později jsme tu katastrofu viděli na vlastní oči.“*

Dolní most zničila ustupující německá armáda mohutnou explozí časně ráno v neděli 6. května 1945. Podle jedné verze umístili němečtí ženisté nástražný systém do spižírny Nývltovy vily, při otevření dveří nálože explodovaly. Podle druhé verze připravili ženisté pod most nálože a čekali v restauraci U Janíků, až přes most přejdou poslední němečtí vojáci, pak nálože odpálili.

Vzpomíná paní Jindřiška Deáková: *„V neděli ráno nastal klid, ještě byla tma, střelba utichla. U sklepa, kde jsme se ukrývali, najednou se otevřely dveře a vstoupil ruský voják se samopalem a zvolal: Kdě German? Když jsme ho ujistili, že žádný Němec ve sklepě není, tak nám oznámil, že je konec vojny, Hitler kaput, můžeme ven. Na to nikdy nezapomenu, jak se*

všichni radovali a objímali. Každý přinesl, co měl doma dobrého a ruské vojáky jsme hostili.“

Pohled na dolní most byl hrozný. Destrukční nálože byly patrně z větší části uloženy u západního pilíře. Mostní deska se nadzvedla a překlopila přes prostřední pilíř.

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: *„Ostatní už byli dávno venku, jenom my pořád ve sklepě. Tři dny jsme byli ve sklepě. Pak jsme v neděli dopoledne konečně i my vyšli na ulici. Venku před našim domem jsem viděla generála Malinovského, který operaci řídil, diskutoval tam s několika dalšími lidmi. Byl velice spokojený s tím, jak dobře průzkumník polohu vojenské kolony ve Stodolové ulici zaměřil a že byl zásah z Hutiska velice přesný.“*

Vzpomíná paní Marie Brandstetrová: *„Směrovka Deutsche Siedlung, umístěná při východu z parku, a snad i snadná orientace podle této směrové tabule způsobila, že v závěru druhé světové války byly domy na Bučiskách při průchodu sovětských vojsk těžce drancovány, a to zejména Asiaty, kteří s armádou postupovali. Posléze byli důchodci německé národnosti z Bučisek poté, co si vytrpěli různé ústrky ze strany českých aktivistů, odsunuti.“*

Po destrukci dolního mostu město utichlo.

Krátce na to bylo za rozbřesku jasné, že se Rožnov pod Radhoštěm konečně dočkal vytoužené svobody.

Oslavy vítězství

V neděli 6. 5. 1945 ráno už bylo náměstí zaplněno vojsky a vozidly Rudé armády.

Objevily se frontové směrovky. Nahoře na nich zůstal český text, německý text zamalovaný. Spodní části směrovky byly popsány v azbuce. První ze směrovek psaných azbukou ukazovala NA MOST, spodní text 7 ZAŠOVA - Zašová se stala při přesunu fronty důležitým orientačním bodem.

Oslava osvobození se konala na náměstí za účasti krojovaných žen. Vlajkám vítězných mocností Spojených států amerických, Sovětského svazu a Velké Británie dominovala vlajka československá.

Plochu náměstí lemovaly vzrostlé borovice vejmutovky.

Pohřby padlých

Květen roku 1945 byl velice teplý. Padlí maďarští vojáci leželi v dolním parku. Až na příkaz hygienika města MUDr. Kavana byli urychleně pohřbeni rovnou v parku poblíž

náspu v místě, kde malý parkový potůček ústí do potrubí kanalizace pod cestou a na protější straně se napojoval do Bečvy. Před obavou z možného průsaku byli padlí vojáci krátce nato exhumováni a přemístěni na jiné místo.

Vzpomíná paní Jindřiška Deáková: *„Německých vojáků mrtvých moc nezůstalo, Němci je brali s sebou a ti co zůstali, tak je lidé zakopali, kde je našli.“*

Padlo také několik vojáků Rudé armády. Při vojenském pohřbu nesli rakev a doprovodili ji Rudoarmějci. V čele průvodu šly krojované ženy s věncem.

Slečnu Dražu Bradáčovou pohřbívali z domu. Pro zahradníka Stříže a jeho dcerku připravili jen jednu rakev, nahoru položili alespoň šatičky tříletého děvčátka. Rakev Michala Španihela, velitele místních hasičů, doprovodili místní hasiči v uniformách.

Rakve civilních obětí byly uloženy na platoňácích napříč, aby se jich tam víc vešlo. Koně a povozy patřily Jahnům, kteří provozovali povoznictví v budově na rohu Stodolové a Nádražní ulice.

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: *„Kočí pan Augustin Mikulenka, italský legionář, byl u nás zaměstnaný až do důchodu. Zapřáhl koně do platoňáků. Byly na nich uloženy rakve s padlými. Na výzdobu platoňáků chvojím byly nakomandovány Němky.“*

Vzpomíná paní Stanislava Tichá: *„Povozy s rakvemi se soustředily na náměstí. Do kostela se jít nemohlo, protože jej poškodil zásah granátu. Dolní most byl zničený. Prostřední poškozený. Smuteční průvod šel Palackého ulicí a po nábřeží na spodní hřbitov.“*

Vzpomíná paní Jindřiška Deáková: *„Naše mrtvé pohřbili na hřbitově. Ale bylo jich hodně a tak neměl kdo kopat hroby. Hrobník to sám nestačil, tak museli pomoci spoluobčané. Můj tatínek šel také pomáhat a vykopal hrob panu Zahradníkovi, který u nás bydlel. Zůstala po něm vdova se dvěma dětmi. Holčičce byly tři roky a chlapec Otík se narodil až po smrti otce.“*

Navrátilci

Železniční trať z Valašského Meziříčí na Ostravu byla poškozená, proto se malé nádraží v Rožnově pod Radhoštěm stalo konečnou stanicí pro mnoho navrátilců.

Vzpomíná paní Olga Friedrichová: *„Bylo to pár dnů po převratu. Vraceli se vězni z koncentráků, převážně to byli Poláci. Většinou byli ubytováni v Hospodyňské škole, ale zůstávali také kolem Bečvy, odpočívali na břehu, spali i na zahradě u staříčků Jahnů. Byla hrůza dívat se na ty zubožené lidi. Někteří neměli boty, nohy rozbité*

do krve. Rožnov byl pro ně přestupní stanicí, odtud se přesouvali dál na sever. Lidé jim půjčovali vozičky, pomáhali jak jen to bylo v těch dnech možné.“

Zničený dolní most nasměroval proud uprchlíků mimo centrum města, především po nábřeží. Pomoc místních lidí však nebyla o to menší.

Vzpomínání a nezapomínání

I když obtížná léta druhé světové války odezněla už před 70 lety, její dozvuky podnes vyplouvají na zdánlivě poklidnou hladinu.

Poslední válečné dny 4.- 6. května roku 1945 byly pro Rožnov velmi dramatické. V závěru druhé světové války byl právě Rožnov nejvíce postižený ze všech okolních osad. Nikdo nepředpokládal, že přesun fronty bude mít na město Rožnov tak drastický dopad. Škody byly nesmírné, na životech i na majetku.

„Nic nesmí být zapomenuto, to je náš závazek vůči minulosti, současnosti i budoucnosti,“ řekl starosta města Rožnova pod Radhoštěm JUDr. Jaroslav Kubín při odhalování nového pomníku obětem 1. a 2. světové války v květnu 1996.

Bilance boje o město zaznamenala 16 padlých vojáků sovětské armády a 20 občanů Rožnova. Válečnými událostmi při přechodu fronty byl Rožnov z měst někdejšího vsetínského okresu postižen nejvíce. Úplně bylo zničeno 37 budov a dalších 229 poškozeno.

Celkové válečné škody na veřejném a také na soukromém majetku dosáhly částky 330 milionů Kčs tehdejší měny.

Pomník padlým občanům při osvobození města 4. a 5. května 1945 byl původně umístěn naproti Palackého sochy (v dnešní Lázeňské ulici). Verš na patě pomníku pocházel od Miloše Kulišťáka: *Šli s pevnou vírou slunci vstříc, šli ke svým drahým netušíc, že v cíli ždané svobody, smete je válka ve hroby.*

V poválečných letech nesměla být uvedena na pomníku jména všech obětí.

K nápravě došlo až v roce 1996, kdy bylo rozhodnuto odstranit původní pomník z nevyhovujícího rušného místa (dnes Lázeňské ulice) a nový pomník umístit do klidného prostředí městského parku. Autorem nového pomníku je akademický sochař Václav Fiala z Klatov. Pomník z černého leštěného kamene v podobě viklanu nese jména všech obětí obou světových konfliktů. Při četbě jmen obětí se musí každý mimovolně sklonit a takto jim vzdát hold.

„Naše díky a úcta jim náleží o to více, že náš politický režim po osmačtyřicátém roce se za jejich zásluhy odvděčil hanebným nevděkem a mnohdy persekucí,“ řekl během slavnostního

odhalení pomníku starosta Rožnova pod Radhoštěm JUDr. Jaroslav Kubín.

Závěrem

Druhá světová válka v letech 1939 –1945 se týkala 64 států a 2 miliard lidí. Bojovalo v ní 110 milionů vojáků, přišlo v ní o život asi 20 milionů vojáků a 35 milionů civilistů (Československo zaznamenalo ztráty na životech celkem 360 tisíc obětí; padlých vojáků 25 tisíc, civilních obětí 63 tisíc).

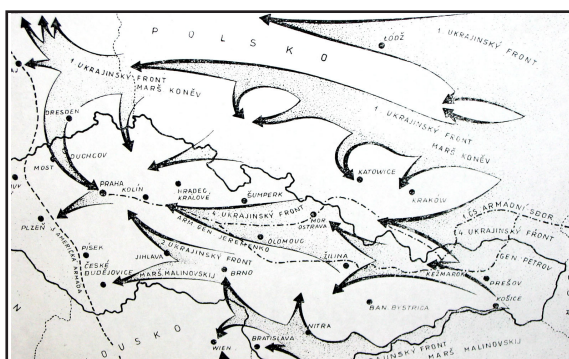
V Evropě druhá světová válka oficiálně skončila 8. května 1945. Po porážce Japonska nastal definitivní konec druhé světové války 2. září 1945.

Poslední dny druhé světové války v Rožnově pod Radhoštěm připomíná kolekce dokumentárních fotografií z pozůstalosti vlastence, národovce, fotografa a písmáka, rožnovského občana Aloise Bělunka. Pak také záznam vzpomínek pamětníků paní Olgy Friedrichové, paní Stanislavy Tiché, paní Míši Barabášové, paní Marie Šabacké, paní Marie Brandstetrové, paní Jindřišky Deákové, pana Ivana Bajera, pana Emila Pjatkana.

Rožnov kolem roku 1910. Pohled na město ze Záhumení od kříže Michala Jurajdy z roku 1830.

Obrazový doprovod

Postup Rudé armády při osvobozování Evropy.

První dělostřelecký granát, vypálený z návrší u Hutiska, bezchybně zasáhl vojenský trén ve Stodolové ulici.

Dělostřelbou byl zasažen také Hotel Radhošť na náměstí a následně zcela vyhořel.

Místní kostel byl poškozený do té míry, že rozloučení s padlými se muselo odbýt na náměstí.

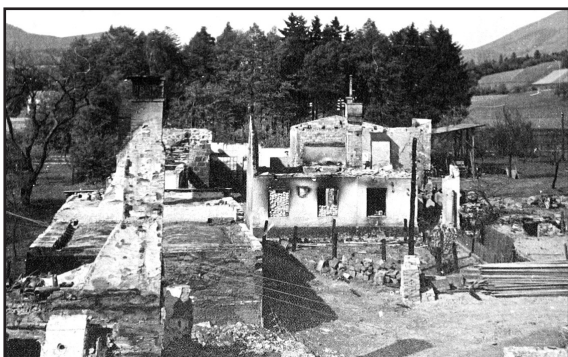
Hostýnek - zájezdní restaurace v Horní ulici byla při přechodu fronty poškozena do té míry, že už nebyla nikdy obnovena.

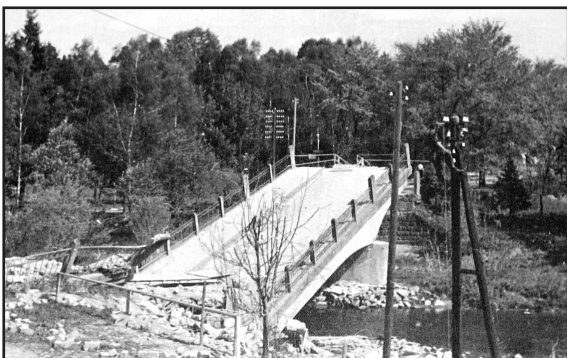
Horní ulice byla během přechodu válečné fronty téměř zcela zničena.

Horní ulice - tudy šla válečná fronta.

Horní ulice v květnu 1945 - na pozadí lesík za někdejším Hotelem Radhošť.

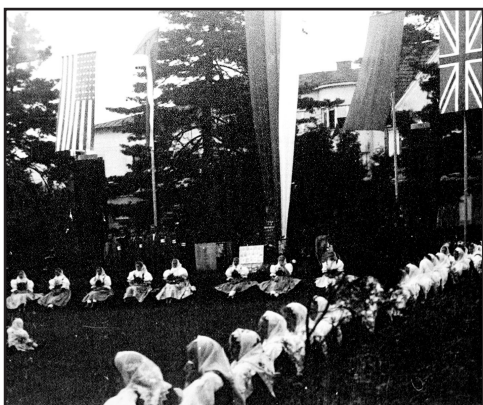
*Dolní most přes řeku Rožnovskou Bečvu
v neděli ráno 6. května 1945.*

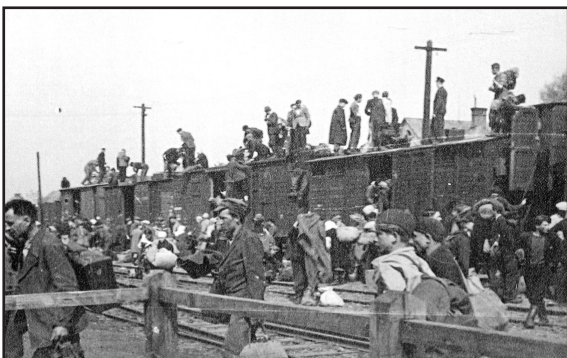
*Hned v prvních hodinách osvobození se na
náměstí objevily směrovky psané azbukou.*

*6. 5. 1945 v 8 hodin ráno - první hodiny
po osvobození na rožnovském náměstí.*

*Oslava osvobození za účasti krojo-
vaných Valašek.*

Navrátilci - železniční stanice Rožnov pod Radhoštěm byla konečná, dál museli pěšky.

Pohřeb obětí posledních dnů válečného běsnění v Rožnově pod Radhoštěm.

Pohřeb neznámého sovětského vojáka.

Kříž obětem války na starém rožnovském hřbitově nese nápis: "Mrtví jichž popel po světě rozmetán! Vy jste s námi v kraji pod Radhoštěm. Památku vaši čas nevyhladí."

Původní pomník padlým v nynější Lázeňské ulici.

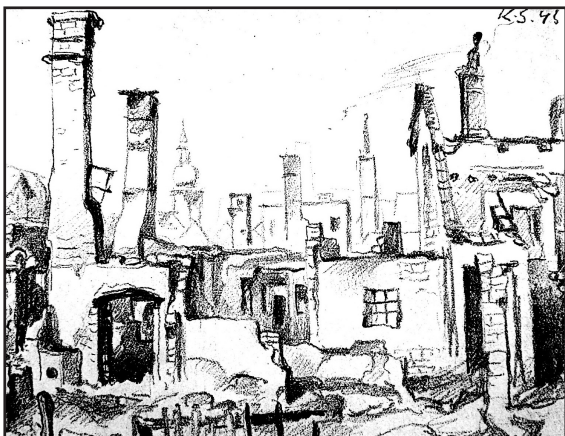
Nový pomník obětem obou světových válek odhalený v městském parku roku 1996.

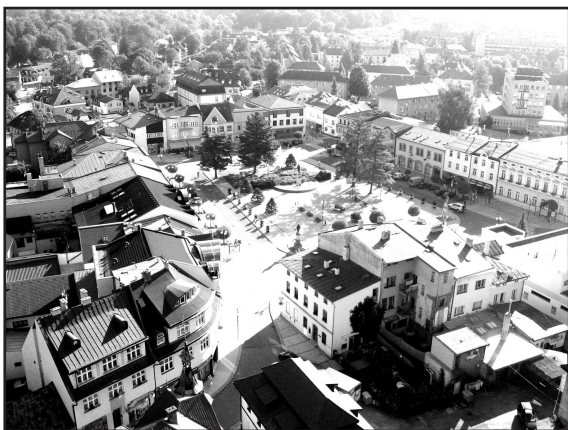
Pamětní deska obětem druhé světové války na budově Sokolovny.

Starý městský hřbitov - náhrobek Josefa Stríže a jeho dcerky Věrušky.

Válkou zničená Horní ulice v kresbě akademického malíře Karla Solaříka.

Rožnov pod Radhoštěm v současnosti.

Společenský - původně Lázeňský dům byl vždy centrem kulturního dění ve městě.

Pohled na Rožnov od dolního mostu.

Richard Sobotka
TENKRÁT V PĚTAČTYŘICÁTÉM
Obrázky z osvobození Rožnova pod
Radhoštěm ve dnech 4.- 6. 5. 1945
ve vzpomínkách pamětníků.

Vydala Městská knihovna
v Rožnově pod Radhoštěm
příspěvková organizace
Bezručova 519
756 61 Rožnov pod Radhoštěm
Telefon: 571 654 747
777 808 695
E-mail: knihovna@knir.cz
<http://www.knir.cz>

ISBN: 978-80-87334-23-2

Sestavil a graficky upravil Richard Sobotka

Rožnov pod Radhoštěm 2015

